

● ● ● ● ● **« LE TRIDENT »** ● ● ● ● ●

Число 44(102), рік видання III. 27 листопаду 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 27 листопаду 1927 року.

Коли глянути на карту України сучасного видання, то боляче на ній вражають оті назви — Первомайське, Зінов'євськ, Мархлевський район. Кинеш оком на план Київа, і соромно стає за нашу столицю від тих Петровок та Раковок. В кожній з тих назв позначилася рука переможної Москви, в кожній з них печать поневолення. І де-чому здавалося, що дуже вже глибоко те тавро рабства, випечене огнем і залізом Чека на намученому тілі нашого народу, в'їлося в його; дуже вже глибокі сліди полишило воно.

Та хоч як боляче, прикро і соромно дивитися на ці ознаки чужого панування, що червоними плямами рясними вкривають нашу землю, ми завжди були певні, що це тільки намул, що його легко змиє народне море, прорвавши одного разу ту греблю совітів, що нею намагається Москва взяти його в свої береги. Змиє і очистить рідну землю од тієї погані.

І от той процес очищення од брудного намулу почався швидче, ніж можна було гадати, і нез того краю. Почали його своїми руками самі «товариші». Комуністи з Зінов'євська (Єлисаветграду) клопочуться про переіменування свого міста, а на останній XIII партійній конференції Київщини ухвалено переіменування Раковки (Шулявки).

Воно ніби й незначний випадок — переіменування району, але він на тлі тих подій, які ві дбуваються в СССР,—що од них тільки далека хвиля доходить до нас, не даючи досить матеріялу, щоб скласти тверді висновки з того, що там коїться, — являється певним покажчиком настроїв сучасного і подає де-які вказівки на майбутнє.

Ось що пише пролетарська преса про подорож Раковського по Україні. В Харькові збори «освістали і не дали говорити Раковсько-

му». Він для них — штрейкбрехер, зрадник, руїник. «Ось чому Раковський зазнав ганебного провалу в Харькові» («Прол. Пр.» ч. 257).

Не краща доля зустріла його в Запоріжжі: «обурені партзбори, під вигуки опозиціонерів, примусили т. Раковського покинути трибуну».. («Пр. Пр.» ч. 258). На київську партійну конференцію приходять цілі «колони з заводів Раковки» і кричать пробі: «Скиньте з нас це ганебне ім'я... Скиньте з нас цю опозиційну шапку, вона нас вкриває ганьбою». («Пр. Пр.» ч. 260). Для партійної конференції Київщини «ім'я Раковського сьогодні ганьба революційного пролетаря». («Пр. Пр.» ч. 260).

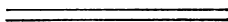
Таке виписують про голову совнаркома, «що його кілька років тому оваціями зустрічали», що його ім'я «з ентузіазмом прийняв» київський пролетаріят, що його в подяку за його заслуги наставила Москва своїм намісником на Україні. Це ж він підступом і силою підбив наш край під руку червоних царів. Це ж по його наказу тисячі українців розстрілювалися в Чека, це ж по його наказу Україну вкрили карні загони, це ж по його наказу гарматним вогнем нищилися цілі села. Це ж він стояв на чолі московської експозитури на Україні за найтрудніших для совітів часів.

І от тепер він — зрадник, ім'я його — ганьба. Яка невдячність!

Звісно, комуністична партія така міцна, — так принаймні вона всіх і завжди запевняє, — що вона може дозволити собі розкіш без жалю викинути, як сміття, найзаслуженішого з своїх членів, коли їй в тому є яка потреба чи вигода. Звісно, історичний матеріалізм заперечує ролі особи в історії. Але саме московські прихильники цієї доктрини цій ролі особи в історичних процесах відводять багато місця, надають особливої ваги. Це вони творять культ свого «святого» і пророка Леніна, це ж над ними має магичну силу кожне слово «учителя», це ж вони канонізували саме ім'я його.

І коли взяти на увагу власне оці риси московського, «марксизму», то стане ясно, що товаришам виклясти Раковського — це було піти самим проти себе. Ясно, що не з легким серцем йдуть вони на цю жертву, і доля Раковського тільки одна з ознак глибокого розкладового процесу, що роз'їдає колись такі міцні лави комуністичної партії, ставлячи вчорашніх товаришів одного проти другого, призводячи їх до запеклої боротьби.

Гад гада поїдає.

Отже бачимо, що укр. залізниці працювали більш напружено і возили дешевше ніж західноєвропейські.

Коли переглянути російську літературу по фінансуванню залізниць, то лементаті з приводу їх безприбутковости, не можуть бути віднесені до укр. залізниць, які у значній мірі своїми прибутками зменшували дефіцити північних. Неоплачених боргів по закордонним позичкам на 1. I. 1914 р. по трьом нашим головним залізницям були такі суми:

Катериненська (Запорізька)	114,08	міл. карб. золотом
Південна (Слобідська)	224,87	» » »
Правобережні (Південно-Західня)	327,21	» » »

Разом 666,16 міл. карб. золотом

Крім того з сум державної скарбниці було виплачено і припада на ці три залізниці 557,30 міл. карб. (повертати не треба). Справедливо і необхідно, що укр. залізниці платили відсотки по боргам в сумі 666 міл. карб. Всяка економічна політика вимагає найшвидшого переходу від натурального господарства до грошового, а воно, як відомо, вимагає розвитку промисловости. Коли розглянути прибутковість народного майна у всій бувшій Росії (1913 р.), то побачимо такі цифри:

сільське господ.	5630	міл. карб.
промисловість	2567	» »
торговля	981	» »
транспорт	1055	» »
будівля	843	» »
лісовниц. та рибниц.	730	» »

По даним державного контролю, витрати на транспорт у % від загальної бюджетної суми складаються так:

1909	27,3	%
1910	26,2	%
1911	25,2	%
1912	24,9	%
1913	26,2	%

Звичайно, будівля залізниць викликала збільшення державного боргу і на долю залізниць зо всіх державних боргів припадали такі суми:

по даним проф. Мигуліна на 1 січ. 1906 р. 7.841.164.010 3.167.467.000
або 40%,

по даним проф. Боголепова на 1. I. 1913 зо всього боргу у 8.858.033.000 на долю залізниць припадало — 3.115.140.462, себ-то — 35%.

Питання про прибутковість залізниць розглядали в різних країнах найбільш видатні інженери та економісти і однодушно вони прийшли до висновку, що в цьому питанні не можна обмежуватися тільки прямими вигодами, а треба брати на увагу т. зв. «побічні». По розрахункам інж. шляхів Пердон'є зменшення витрат по перевозці вантажу, переїздам пасажирів у Франції на протязі одного року виносить 500 мільйонів франків, що складає % на капитал у 10 мільярдів франків, тоді як капитали, дійсно витрачені на залізниці, доходили у той рік, коли робились підрахунки, всього 4 мільярдів франків. Німецький економіст Енгель зробив підрахунок о щ а д н о с т и населення за весь час існування пруської залізничної сітки і встановив: по перевозці вантажу—18,5 мільярдів марок, а по переїздам пасажир. — 800 мільйонів марок. Інженер шляхів Консидер'є комплікованими і надзвичайно дотепними підрахунками прийшов до висновку, що прибуток, який приносить залізниця краю рівний збільшеному у 2 з половиною рази валовому прибутку залізничної сітки.

З цього короткого огляду можна зробити такі висновки:

1. залізниці фінансово грають велику роль у бюджеті краю.
2. укр. залізниці працюють перенапружено. Загальної кількості їх для швидкого економічного розвитку краю не вистарчає,
3. українські залізниці — прибуткові.

У большевицькій літературі можна знайти похвали, що пасажирські

тарифи 1925 р. у 1,68 разів менше тарифа 1913 р., а вантажний — у 2,4 рази. Але треба взяти на увагу, що большевики, націоналізувавши залізниці, анулювали борги і не виплачують відсотків по залізничним позичкам, що складало один із найбільших видатків за старих часів. Замовити 1000 паротягів за кордоном це не значить упорядкувати справу транспорту. Паротяги грають важну роль у залізничному життю, але одного цього ще мало.

Залізниця — дуже складний механізм, який може тільки тоді добре працювати, коли всі частини, що його складають, знаходяться у відповідному стані. А стан решти елементів залізничного механізму у гіршому положенні. Візьмемо баласт. При нормальному життю, експлуатація для поповнення природних витрат вивозила щороку на верству 5 куб. саж. Не помилимося, коли скажемо, що з 1918 року цього не робиться. Отже на верству головної путі треба вивезти $9 \times 5 = 45$ куб. саж. Коли помножити цю цифру на загальну довжину всієї залізничної сітки, збільшеної на 22% подвійної путі, та взяти на увагу кількість станційних путів, кругло можна рахувати потрібним до 900 тисяч куб. саж. До цього треба додати, що і саме земляне полотно в багатьох місцях треба виправити і що на це треба передбачати не менше 1 мільйона карб. Ця цифра не є перебільшеною, бо по старим нормам по № 5 відділу III належало пересічно на верству 49 карб., що при загальній сумі всіх путів (біля 19 т. вер.) дає 836 тисяч карб.

По кошторису 1923/4 р. призначалося до вивозки на верству тільки 3,5 куб. саж., а 1924/5 — 4,5 к. с. Невідомо, чи фактично ці призначені кількості баласту були вивезені.

Ще гірше стоїть справа з шпалами. По тім відомостям, які маю, шпальний інвентар такий:

укладки:	1911 рік	7,36%	1916 рік	11,52%
	1912 »	7,00%	1917 »	10,97%
	1913 »	8,02%	1918 »	8,32%
	1914 »	9,23%	1919 р.	6,02%
	1915 »	10, 5%	1920 »	5,48%

До революції щороку по всій сітці бувшої Росії змінювалося 20 мільйонів штук шпал. В 1917 р. було змінено тільки 14 міль; у 1921 — 7,5 міль. щт. 1924/5 по плану мали змінити 18 міль. штук, але дійсно було замінено (та й то головним чином на півночі) тільки 12 міль. шт. Крім того, за браком шпального резерву не можливо своєчасно пропитувати їх антисептиком, а це зменшує строк служби шпал. Взагалі, по відомостях інж. Михайлова (Економіч. Обозрение» 1925 р.) асигнування на ремонтні потреби на експлуатаційну верству: 1923/4 складали 43,5% від асигнувань 1913 р., а 1924/5 — лише 40%. З огляду на обмаль лісу на Україні слід було б перейти до металевих, або залізобетонних шпал, але на перших порах може цього не доведеться зробити, бо треба буде рахуватися з невистарчаючою кількістю металу, як це побачимо з нижче наведених розрахунків. Шпальне господарство це дуже комплікована справа. Прийдесться вжити якихось рішучих заходів для його урегулювання бо і на півночі в Росії, де багато лісу, кількість шпал, що замінюється, відстає від кількості, яку фактично треба замінити на мільйони штук. Потреба в дереві не обмежується шпалами, потрібні також бруси, сила дошок для будівлі, телеграфні стовпи, снігові шити то-що.

З а м і н а р е л ь с і в за старих часів нормальних робилась у кількості 2½% на кожну верству головних путів: що-до переводів (вилок), то пересічно треба міняти 2% (рахуючи на кожний перевод — 40 погон. сажерельсів). Крім того при експлуатації мусить бути т. зв. «обов'язковий запас», два рельси на верству для негайної заміни, як лопнув по тій чи иншій причині. Цього обов'язкового запасу зараз на Україні немає... До кінця 1922 р. включно в Росії і на Україні треба було замінити всього 16.000 верств рельсів, а було замінено всього 5.000 верств. Отже 11.000 верств не дозамінено. «Економическое Обозрение» за 1925 р. дає такі відомості що-до заміни рельсів:

1922/3 — 599 верст 1923/4 — 864 верст 1925/6 — 1.400 вер.

Головна частина заміненних рельсів відноситься до півночі: Октябрські та доріг, що сполучують Москву з Ригію, Ревелем, Варшавою. Заміни ці не торкалися України. Навпаки, по відомостям «Вестника Путьей Сообщения» рельси з розібраної частини лінії Гришино-Рівне вивезені на північ. Відомо, так само, що багато рельсів знято з станційних путів та вивізено на північ. Отже потреба в металі буде дуже велика (475 + 104 + 3 = 582 вр.

раховуючи вагу рельс на верству $4378 \times 582 = 2.547.996$
 На скріплення 10% 254.799

3 мільйони пуд.

Прошло 9 год ненормального життя. Треба рахувати, що на зміну та доведення до нормального стану верхньої будови необхідно 30 мільйон. пуд.

У 1921 р. «Organ für die Eisenbahnvortschritwesen» була надрукована замітка проф. Опенгейма, що для російських доріг вироблено та вводиться важкий рельс (47 клгр. пог. метр.). Треба сказати, що чим сильніша верхня будова, тим більш важкі паротяги можна по ній пускати, а значить і тим більшу кількість вагонів у валках можна возити. Це ж в свою чергу дає можливість зменшувати тарифові ставки. Тепер 1927 рік, але щось не чути, щоб його було введено. Для України укладна такого типу рельсів дуже бажана, бо на Україні приходиться возити багато сировини, вугілля, руди, збіжжя — таких річей, які з успіхом можуть конкурувати на всесвітньому ринку тільки тоді, коли витрати по транспортирівці будуть невеликі.

Другий важний елемент експлоатаційного життя — дрібний ремонт; коли своєчасно не витратити один карбованець, то через деякий час прийдеється витратити 10 карб. Дріт, гвіздки, сортове та дахове залізо, швелери по старим, виробленим практичним досвідом, нормам виносила до 200 пудів на верству. Старі запаси, які мусіли бути у всякому нормальному господарстві розграбовано. Не може стояти справа так, щоб за кожною невеличкою тавровою балкою, скрипею гвіздків, або пачкою дахового заліза доводилося кудись їхати за сотки верстов, — все це мусить бути на участках. Отже кругло на всю сітку потрібно на це річно до 4 мільйон. пудів.

Сила металу потрібна на рухове майно:

на будівлю паротяга 0-5-0 6.000 пуд.
 звичайн. вантаж. вагону 365 пуд.
 пасажир. 8—колесн. 1.815 пуд.

Отже, на відновлення рухового майна на Україні, беручи на увагу потребу на ремонт — приблизно треба 12 мільйон. пудів металу. До цього ще треба додати на запасні частини для паротягів 10% від загальної ваги, а вагонів 5%.

Потреба металу на відбудову мостів. Вага заліза для пролетних частин мостів складає пересічно 1.200 пудів на верству. Треба рахувати, що 65% вимагають ґрунтовної відбудови і тепер, беручи на увагу потребу пускати більш важкі паротяги, краще замість капітального ремонту замінити їх новими міцнішими. Ця потреба пекуча, але її здійснювати прийдеється поступово: з початку на лініях, які ведуть до портів, щоб дати можливість збільшити та подешевити експорт.

Коли взяти ті кількості металових виробів, які мались за старих часів, напр. 1912 р., то маємо таку картину: загальна продукція у всій бувшій рос. імперії по «сварочному» та «літому» металу складала 274,95 мільйон. п., з яких нарешті готових продуктів було одержано 227,5 мільйон. п. В абсолютних цифрах це поділяється так:

Україна	Урад	Центр.	Район	Північ	Польща
129,45 м.п.	40,41 м.п.	19,34 м.п.	14,56 м.п.	23,66 м.п.	

Що до перспектив, то треба сказати, що в залежності від якості руди одержується відповідна кількість виплавленого чавуна. Для наших Кри-

ворізьких руд можна рахувати, що пуд руди дає біля 0,6 пуда чавуна. А пересічно на пуд виробу треба 1,2 пуда чавуна.

Року 1912 було всього добуто руди:

Україна	Урал	Польща	Центр. район.	Північ.	Сибір
352,36 м.п.	112,69 м.п.	17,94 м.п.	17,84 м.п.	25,0 м.п.	94,4 м.п.

Що до здобичи на Україні, то головна кількість була добута у Криворізькому районі — 327,14 міл. п., Керченському — 25,2 м. п. Криворізька руда поділяється так: для укр. заводів — 283,4 м. п. для заводів півночі — 32,1 мільйон. п. за кордон вивезено — 37,2 м. п.

Року 1913 було добуто на Україні — 420 м. п.

Отже таке велике питання, як питання про укладку більш важкого рельсу, що дасть можливість зменшити тарифові ставки, тісно звязане з швидким відбудуванням та розвитком металургіової промисловости.

Які висновки і у якій черзі слід вести у порядкування та розвиток транспорту?

Це надзвичайно комплікована справа, особливо, беручи на увагу, що не можна провести різкої межі і сказати: тут кінчається справа транспорту, а тут починається та чи інша галузь господарства. Перша справа це організація та встановлення правильних взаємовідносин між адміністрацією, службовцями, робітниками. Така організація, яка була за старих часів (і яка поде-куди повторюється в сучасних совіт. організаціях), коли міністерство шляхів зверху до низу було звязано у своїй праці представниками міністерства фінансів, державного контролю та військового міністерства, — мусить бути усунена. Контроль мусить бути, він може бути самим суворим, але він мусить бути розумним і відповідним, що торкається до вимог військового міністерства, які иноді збільшували вартість будівлі залізниці на 40 % (Тихоріцька-Царицин), то коли потрібно щось робити з боку загально державного, то це мусить бути зроблено за інші кредити, а не за кредит залізниці, яку будують.

На залізницях мусить існувати сувора дисципліна. Коли дижурний по станції робить розпорядження стрілочникові прийняти валку на третю путь, то так іменно і мусить бути зроблено. Ніякі дискусії за часи праці не допустими. Та ворожнеча між окремими службами, той партикуляризм, який раніше існував і з яким кращі інженери шляхів вже давно почали боротися (приказ № 1 по північно-донецьк. заліз. покойного Шухтана) — мусять бути рішуче усунені

Американський спосіб організації для нас неприємливий.

Українська залізнична сітка вже настільки велика і з таким напруженням рухом, що керувати з одного центру неможливо. Сітку слід розбити на низку окремих дирекцій або управ, довжиною в залежності від напруженности руху. Отже перше положення: залізниці існують для роботи.

Другий момент — це упорядкування технічного боку залізничного руху. Коли зараз переглянути літературу по залізничним питанням, то все порівнюється з працею 1913 року і до такої роботи стремлять. Праця 1913 р. була неvistарчаючою, мала багато хиб, темних місць. Про 1913 р. слід, як можна швидче, забути.

Треба йти новими шляхами. Всі ті дефекти, хиби про які згадували, довели до того, що, напр., щоб рух не був небезпечним, прийшлося зменшити швидкість, але ж це не прогрес — а регрес. Ті величезні суми грошей які треба десь найти, ті величезні роботи, які треба зробити, щоб упорядкувати зруйнований чисто технічний бік залізничної справи, — звичайно не можуть бути зроблені зразу, їх треба розтягнути на де-кільки літ.

Багато авторів, як напр. інж. Янушевський будують схему послідовности праці з підрахунками відповідного руху, в той чи інший рік. Така праця є чисто кабінетною. При першому переведенню в життя, вона або мусить бути рішуче зміненою, або коли, не дивлячись на вимоги життя, послідовно провадити цю програму, вона дасть багато несенитиць. Життя та потреби окремих залізниць дуже індивідуальні. Треба скласти програм у кабінеті не на порядок, у якому саме треба працювати, а треба встановити фінансову програму можливих витрат по кожній залізниці.

аму Спосолидовність робіт залишити кожній залізниці в залежності від місцевих обставин та її найбільш пекучих потреб, давши можливість кожній залізниці в межах відпущених їй кредитів упорядкувати технічну справу.

Ціла низка моментів покращення умов існування транспорту, як укладка більш важкого рельса, будова низки елеваторів, холодних складів, вагонів холодильників, — все це, що відноситься безпосередньо до транспорту, органічно і тісно сполучено з окремими галузями сільського господарства та важкої індустрії, абсолютно не можливо провести між ними лінію поділу. Це ще раз стверджує, поскільки транспорт проникає, переплітається зо всім економічним життям країни.

Упорядковуючи умови праці транспорту, тим самим збільшуються можливості економічного розвитку краю. В Америці всю цю роботу брали на себе залізниці — особливо ті що, йшли на захід. На Україні так само у одній з головних галузів економічного життя краю, — хлібній торгівлі, залізниці взяли на себе почин у будівлі елеваторів. Одеський, Миколаєвський, Новоросійський елеватори збудовані залізницями і більш на всій Україні елеваторів немає. Хлібна торгівля мусить бути упорядкована; для цього залізниці мусять збудувати низку елеваторів на вузлових станціях, або на станціях, які лежать у центрах найбільш урозвайних місцевостей.

Друга не менш важлива галузь, яка може дуже поліпшити добробут селян — торгівля річами, що швидко псуються, може тільки тоді поширитися, коли на залізницях будуть холодильники, коли залізниці у своєму інвентарі будуть мати вистарчаючу кількість вагонів холодильників. До війни пуд гречки коштував 35-40 коп., а пуд битой птиці 5 карб. Не слід продавати селянам дзерно, треба їх навчити продавати птицю. Відсутність холодних складів та відповідних вагонів викликала перевозку живої худоби за тисячі верств до Москви та Петербургу. При таких перевозках худоба губить у вазі та якості м'яса. Ніде в світі цього не роблять. У Лондон везуть баранину з Австралії 46 день особливими пароплавами-рефрижираторами. Можна було б навести силу таких прикладів. Отже залізниці, як організовані підприємства, мусять взяти у свої руки будівлю елеваторів, холодних складів.

Третій момент упорядкування фінансової справи. Може виникнути велике питання: як дивитися на залізничні підприємства? Чи вони мусять тільки оплачувати свої витрати, чи бажано їх вживати для одержання прибутків? Чи вони мусять служити знаряддям урядової політики міністра фінансів, чи мусять служити лише тим апаратом, вся мета якого полегчувати умови перетранспортування вантажу, тим самим сприяти економічному розвитку, незалежно від тої чи іншої політики урядовців міністерства фінансів. Звичайно, фінансові справи на залізницях мусять вестися так, щоб по можливості залізниці не лягали важким каміннем на державний бюджет. Тарифи не мусять бути знаряддям фінансової політики. В цьому відношенню є великий досвід бувшої російської імперії, де якраз тарифами розпоряджувалося міністерство фінансів. Які наслідки з цього виходили, — відомо всякому.

Ще одню важне негайне завдання — це виправка де — яких частин сітки та будівля нових в залежності від зміни грузових потоків. Треба збудувати біля 4.000 верств нових ліній. Це не є план будівлі нової сітки, бо, як вже говорилося, кількість залізниць на Україні не вистарчає. Це тільки те необхідне, що треба негайно, в залежності від умов життя, що змінилися, виправити.

«Укр. Економ.» від 15 вересня минулого року надрукував статтю «Перспективи розвитку жел. дор. України» — доклад в президіумі Госплана. «сейчас на 100 квадрат. кілм. на Україні приходиться 5 кілометрів протяження жел. дор., в то время, когда в среднем по всему союзу на 100 кв. кілм. приходиться 1,13 кілм. Поэтому на Украине нет необходимости в постройке магистральных дорог. В дальнейшем нужно только строить дороги местного значения».

Цей офіційний доклад дуже характерний, він розкриває карти залізничної політики що-до України.

Робиться тільки те, що корисно для центра. Отже три головні тези:

а) взаємовідношення

б) виправка технічної сторони

в) урегулювання фінансового стану.

Кожний з цих пунктів має багато суб'єктивних моментів. Всі складові елементи надзвичайно тісно зв'язані з загальним економічним життям, від якого вони не можуть бути відділені.

Для успіху розвитку країни транспорт мусить йти трошки попереду розвитку інших сторін життя — інакше він буде не сприяти, а гальмувати.

Інж. шляхів **е. Сокович.**

На Закарпатті

Вражіння з концертної подорожів Мукачеві

(уривок)

Обдивившись Ужгород і набравши в нім доста всяких вражінь, я надумав поїхати до другого більшого закарпатського міста — Мукачева. Про цей свій замір поділився із своїми знайомими ужгородцями. Всі, з ким про це говорив, задивлялися на його досить песимистично. Де-хто просто казав, що їхати українцеві, хоч би й для концерту до Мукачева, цієї найбільшої москвофільської твердині, — це значить дурно витратити час і гроші.

Хоч як здавалося реальними були уваги моїх знайомих, та я мав свою думку. Мені хотілось поглянути на одне з найстаріших міст Закарпаття, а рівно ж зблизька подивитися на москвофільську твердиню, зокрема на її «вежі»: гімназію та вчительську семінарію, про котрі вже занадто багато наслухався в Ужгороді.

Лишившись вірний своїй думці, я, не гаючися, 5 листопада виїхав до Мукачева.

В дорозі, не маючи що робити, придивляюся до людей, до їхнього вбрання та прислухаюся до їхньої гутірки. На своє здивовання почув тут таку вимову, яку доводилося чути на Чернігівщині, в Сосницькій повіті. До мого уха раз-по-раз долітали такі слова як «куїнь» (кінь), «вуїл» (віл), або «вул». Замість нашого «кільки» тут а пізніше й по інших місцях Закарпаття часто чув «кулько». Ця спільність вимови частини чернігівців і закарпатців чи не може часом бути ще одним доказом, що первісною батьківщиною наших предків були Карпати, з яких одні спускалися на придніпровські ліси та степи, а другі на закарпатські долини.

Десь під вечір приїхав на станцію Мукачів, чи як на ній написано — Мукачево. Ще за кілька кілометрів раніше ніж побачив саме місто, мос око впало на старий мукачівський замок, збудований на самім верху круглої гори, що своїм виглядом нагадувала великих розмірів козацьку могилу. Цей замок здається почали будувати ще в 13-віці, яко оборонне місце проти татарських наскоків. Однако його будівлі не мають якогось сталого характеру: протягом многих віків, він поповнювався всі новими будовами як церковними так і світськими, бо в нім довгий час перебували православні, а пізніше уніятські єпископи. Тепер замок має багато зовсім нових прибудовань, і як мені пізніше оповідали, вже й чехи там щось будують. Цікавий це замок ще й тим, що в нім в часі світової війни в 1916 році стояв кіш Українських Січових Стрільців, перших українських лицарів, що відновили традиції збройної боротьби проти

Московії, і вперше на полі бою своєю кров'ю скропили рідні гори та долини, на які простягала вона свої загребущі лапи.

Хтось оповідав мені, що тут була записана, коли не помиляюся, капельником січової оркестри Михайлом Гайворонським місцева лемківська пісня: «Кедь ми прийшла карта». Повна ліризму і по музиці і по змісту (переживання рекрута, що йде до війська), вона зробилась улюбленою піснею Українських Січових Стрільців, яку фронтові січові частини, жартуючи, звали гимном коша.

З двірця поїхав до торговельної академії, де мав одного знайомого професора — українця. Візник — жид, не знаючи, що вона (фактично її два класи) тимчасом міститься (за браком помешкання) в будинку гімназії, привіз мене до великого кількоповерхового будинку, в котрім однак ще не було ні вікон, ні дверей. Коли ми зупинилися, я із здивуванням подивився на незакінчений будинок академії, а тоді глянув мовчки на жида. Той так саме мовчки глянув на мене. Мимо волі обидва засміялись. Ясно, що в будинку, що не має ані вікон, ані дверей наукинемогло бути, отже й потрібного мені професора я не міг там побачити. Встав я з возу і пішов до невеличкого одноповерхового будинку, що був напроти. Це був якийсь інтернат. В нім і довідався точну адресу академії. Знову рушили. З якихось 5-10 хвилин візник зупинив своїх коней перед двоховерховим будинком гімназії, чи пак біля москвофільської освітньої фортеці.

Лишивши валізку та інструмента на возі, вхожду до середини.

Саме була перерва і тому на коритарі сновигали школярі. Побачивши кілька дорослих вже гімназистів, я звертаюся до них по українському: —

«Прошу вас, де я можу видіти д-ра, професора торговельної академії?»

— Що пожалуйте, — перепитують мене з явною неохотою гімназисти і цими словами ніби навмисне підкреслюючи своє «знання» московської мови.

Я ще раз повторив те саме, та крім — «что пожалуйте» — нічого більше від них так і не почув. Але серед гімназистів що обступили мене, була і невеличка гімназистка, котра дуже охоче показала мені на двері кімнати, де мав би бути д-р.

Постукавши в двері, і не вспівши переступити порогу, я побачив знайому постать лише не К., а проф. В., колишнього урядовця української дипломатичної місії в Празі.

Розплатившись з візником, я розповів В. про ціль мого приїзду, прохаючи допомогти мені в справі влаштування концерту в москвофільській гімназії.

— Чи не могли би ви поговорити з директором? — спитав я В. .

На це оскільки не помиляюся він відповів: «Мене тут знають як українця і тому коли би я звернувся до його, то справа концерту наперед можна сказати буде пропашою».

Признавши за В. рацію, рішив особисто звернутися до високого москвофільського начальства. Та в ту хвилину директора в гімназії не було. Пізніше ще двічі заходив, але його все не міг здібати. В той же день приготований на всякі несподіванки я знову пішов до гімназії. Вступивши до середини, я здібав на коритарі сторожа і запитав за директора. Сторож сюди-туди метнувся, заглянув до директорського кабінету, ще кудись збігав та директора ніде не було.

Рішивши якийсь час заждати, почав розглядати порозвішувані на стінах образи. Раптом моя слухова увага мимоволі насторожилася. З одної з клас чути було, як хтось схвильованим голосом на чистій московській мові, ніби дорікаючи, говорив:

«Апять «бежит». Ну хто же так пішет? «Бежит, бежит, бежит», а не «бсжит». Тисячу раз гаварілось, пісалось і без конца павтарялось, что после буквы «ж» в русском языке всегда пишется «и» а не «и». В прошлом гаду сколько аб етом талковалось і всьо напрасно, пишете ещю хуже чем писали»...

Великий сум мене охопив, коли слова розхвильованого професора-

москвина затихли. Промайнула думка: бідні діти і не менше бідний професор. По всьому видно було, що своїх дітей він не учив, а мучив і сам при тому мучився. Чи робив він що невдячну роботу із сумної необхідності, мовляв, треба якось жити та й куди подітись бідному емігрантові, чи може із смішних тепер переконань про «єдінство великаво рускаво народа і сво язика». Хто знає. В кождім разі всі його намагання зробити з «руських хлопців», після його ж висловів «русських мальчиків» видно не зовсім вдавались, не зважаючи на всі жалюгідні педагога заходи.

Чекаючи на директора, я б може ще що цікавого почув та сторож зайвив мені, що директор в такий пізній час до гімназії вже не вертає. Довелось отже так потрібне побачення відкласти на другий день.

Під вражінням перших переживань в москвофільській гімназії я вийшов на вулицю.

Коли згадую тепер цю гімназію, то вона уявляється мені якоюсь фабрикою, де з української селянської дівчорі, виробляють «язичників» (од слова «язичіє») — оту нещасну покруч і що-до мови і що-до поглядів на свою національну приналежність, тим більше нещасну, що вона й сама того не помічає.

На другий день, тоб-то 13 листопада, я мав відбутти два концерти в горожанській школі, які були заздалегідь приготовані при ласкавій допомозі одного з її вчителів українця з Галичини Гайдукевича. Умовившись що-до часу їхнього відбуття, я поспішив до гімназії, з якою ще й досі нічого не виходило.

Прихожу впрот до професорської. Велика кімната з довгим столом по середині. По стінах кілька портретів. Разом з димом від цигарок, в повітрі висить і москвофільське «язичіє». Питаю за директора. Говорю українською мовою. На мій запит один з «язичників» відповідає:

«Господин директор сейчас пуйшов на улицю».

Я подякував і як найчемніше запитав, чи не міг би хто сказати, куди він саме пішов або показати, як він з себе виглядає. На це дістав досить нечемну відповідь, яку можна було б переказати більш менш хіба такими словами: «коли тобі треба, то й сам знайдеш, де він пішов та як він виглядає».

Вже по відповіді, як і по тим косякам, що кидалися «язичниками» у мій бік, я добре бачив, що таким гостям, як я, тут не будуть раді. З такою думкою поспішив на вулицю. Куди ж йти? Праворуч чи ліворуч? На кождий випадок пішов праворуч, бо цей напрямок вів до центру міста. Пройшовши яких пару-другу кроків наздогнав гурт селян, а між ними якогось панка, котрий про щось їм розповідав. Перепрошую, що перебуваю розмову і кажу: «Чи Ви часом не будете паном директором гімназії?»

— «Айно!» (еге) чую у відповідь.

Тоді я йому представляюся і ще раз перепрошуючи, що турбую на вулиці, кажу, що хотів би дати концерта для гімназії на старо-руському інструменті кобзі, разом із співом старо-руських пісень. З тактичних міркувань слова «український» я, розуміється, не вживав. На моє превелике здивовання, директор гімназії здається на прізвище Драгула, досить чистою (як на закарпаття) українською народньою мовою відповідає мені, що то було «інтересантно», але він зайнятий «вольбами» (виборами) до парламенту і йому не до концертів. Однак самий концерт дозволяє, а в справі його улагодження доручає мені звернутися до проф. Петрова.

Діставши бажану відповідь, я директора вже більше й не задержував. Стиснувши руки, — ми розійшлися, певно кождий по своїйму вдоволеній: він, звільнившись від балачок про якийсь концерт, коли тут, мовляв, гарячий час виборів і зовсім не до концертів, я — діставши нарешті давно сподіваний дозвіл на той же концерт, в який мало хто й вірив з моїх місцевих знайомих.

Задоволений — вертаю до гімназії. Знову заходжу до професорської і питаю професора Петрова. Говорю по українському. З-за столу підводиться кремезна постать, по обличчю, типового москвина. Невже думаю помилився, коли чую на чистій московській мові:

«Я професор Петров, вам що угодно?».

Щоб не поспувати справи, переходю і собі на московську мову. Представляюсь, кажу йому, що хотів би упорядкувати концерт для гімназії. Він ніби погоджується. А далі питає, на якому саме інструменті я граю. Я відповів, що на кобзі-бандурі.

— «Ведь это же малорасійський інструмент».

— «Да» — малоросійський — відповідаю йому, а сам думаю: що з тобою зробиш, нехай поки-що побуде й «малоросійським», а там — побачимо.

— «Нда...» — муркнув собі під ніс Петров.

Хвиля неприємної мовчанки. Далі мій професор почав говорити, що нема підходящої залі, що учні заняті, а тих, котріб могли прийти, є дуже мало. Вислухавши всі його доводи про неможливість упорядкувати концерт і, бачучи, що він на всякі спроби дає мені зрозуміти, що концерт не є бажаним, я огорошую його зовсім для нього несподіваною заявою:

«Справа з концертом вже позитивно вирішена після моєї розмови з паном директором, котрий просив вас лише зайнятися його урядженням».

Моя заява видно здорово здивувала Петрова, бо він заявив, що в справі мого концерту він мусить особисто переговорити з директором і просив мене трохи пізніше ще раз зайти до гімназії.

От, думаю, халепа, чого доброго ще поспеє все діло. Та довго над цим роздумувати не мав коли, бо, поглянувши на годинника, мусів чим дужче поспішати до горожанської школи, де був для неї призначений концерт.

Прибігши туди, я застав гімнастичну залю вже набиту, що називається «до откату». Ледве пройшов до призначеного мені місця, тримаючи над головою кобзу, як мене зо всіх боків облягли учні.

Хоч моя увага всеж була занята гімназією, куди мусів би вже йти, та бачучи шире задоволення школярів, вчителів і самого директора Пleshа — приємної і симпатизуючої з українцями людини, — я заграв кілька разів на біс.

По концерті з усіх боків почали мені складати подяки та виявляти своє вдволення. Де-хто підкреслював свої симпатії до України. Пам'ятаю одна вже старша особа хвалилася, що знає багато українських пісень та має їх цілий нотовий збірник, якогось старого видання. Всі говорили українською мовою, хоч і з місцевими ухилками. По московськи ні один не калічив і взагалі «язичія» я тут не чув.

По концерті прихожу знову до гімназії. Питаю Петрова. Кажуть, що нема. Пролітає думка — чи не зник навмисне. Але ні! За хвилику він з'являється і каже мені заждати. Сам іде до кабінету директора. Боячися, щоб він не поспував справи, я кажу йому:

«Гаспадін професор, разрешіте паїті вместе?»

«Ах, нет, нет, Я найду адін». З цими словами він зник за дверима директорського кабінету. Чекаю я нетерпляче, цікавий, що він говорить директорові та чим саме скінчиться його балачка. Та ось двері відчиняються і Петров зовсім невесело заявляє мені, що концерт «будет свидения же в три часа». Я подякував, подумавши собі, що очевидно директор гімназії, хоч і москвофіл, але все не москвин і таки захотів, аби його учні послушали «староруського» музичного інструмента.

Роздумуючи над способом провадження концерту, пригадую добру пораду професора торговельної академії українського емігранта Г. спершу шось заграти і тим зацікавити москвофілів, а потім вже говорити українською мовою про історію кобзарства, бо інакше, хто зна, чи взагалі вдасться зробити концерта. Як після концерту виявилось, ця порада мала повне оправдання.

Минула третя година. До професорської приходить Петров і каже, що вже можна йти на залю. Іду. Переступивши її порога, я здивувався, бо там нікого не було, коли не рахувати кількох старших гімназистів, що приправляли на якусь виставу декорації. Та за яку хвилику почали вхо-

дити учні, а за ними професори, серед яких крім Петрова був ще один москвіти, професор Францев. Коли на залі втихомирилось, я питаю Петрова:

— «Гаспадин прафесор, разрешіте начать?»

— «Да, пожалуйста». Відповів він.

Хоч як вже звук до сцени, але тут в присутності тих, що національно пишуть нашу закарпатську молодь, виховуючи її на яничарів, як і перед нею самою, я почував себе ніби схвильованим, взагалі якое не так, як то звичайно буває.

Поклонившись і ні слова не кажучи, вдарив по струнах якогось очайдушного, повного віртуозних місць, козачка. На залі, коли скінчив, відповіли мені ясными оплесками. По виразах облич бачив, що гра викликала загальне вдоволення, бо не тільки молодь, але й професура якое ніби ожила. Навіть і сам Петров, що ходив перед цим чорною хмарою, злагоди.ів і немов би зробився приятнішим.

— Ну, думаю собі, кльонуло! Тепер можна буде й поговорити. Знову встаю і як найповільніше, вкладаючи в кожде слово весь свій темперамент увесь декламаторський хист, звертаюсь українською мовою до присутніх:

— Високоповажані панове професори! Дорогі браття та сестри!

Вже ці мої перші слова ошарашили цілу залю. Певно і професори і молодь далеко менше здивувались, як би я почав на голові ходити, ніж тому, що офіційально із сцени заговорив до них українською мовою. На залі зразу запаанувала мертва тиша, а далі помітив замішання. Я, ніби воно мене зовсім не торкається, продовжую розпочатий відчит:

— «Раніше ніж співати наших руських пісень, я хочу сказати вам пару слів про історію нашого національного інструмента».

На залі знову все пришикло. Згадавши за музичні інструменти інших народів, між яким згадав і московський, з його трьохструнною балабайкою, я заявив, що: — «і наш руський, чи як тепер здебільшого кажуть — український народ має рівно ж свій окремиий національний, многострунний інструмент — кобзу-бандуру».

Чим далі говорив, тим більше помічав, як зростала увага не тільки молоді, але й професорів; лише один з них кидав у мій бік злючим, презлючим поглядом. З певністю можу сказати, що коли би очі мали здібність їсти людей, то не то від моєї кобзи, а й від мене самого мабуть би й кісток не лишилось. Петров теж кидас на мене злими косяками і взагалі був, як то кажуть ні в сих, ні в тих. Проте всі мовчали.

«Не знаю», кажу, — «чи ви мене добре розумієте, бо я аж з Київа і говорю до вас мовою, якою у нас вчать по гімназіях та університетах».

Це речення навмисне сказав, бо як мені передавали, москвофільські і московські професори виховують закарпатську молодь в тім дусі, що на Україні ще й нині вчать московською мовою. Однак не встиг я його скінчити, як по залі пролунав голос Петрова:

«Будьте любезни гаваріть на русскі».

«Я ж хіба говорю не по руському».

І так, ніби нічого не сталося, продовжую далі, хоч чую, що в самого в середині аж кипить. Та в цей момент я зауважив, як кількох старших гімназистів всміхаються, поглядаючи на Петрова і трохи не показуючи на нього пальцями. Це морально мене піддержало і що називається піддало духу. Я ще з більшим захопленням продовжую свій виклад. Коли Петров знову:

«Я вас прошу гаваріть по русскі».

За ним чую ьнший голос:

«Пожалуста говоріте по руському».

Це обізвався той самий місцевий москвофіл-професор, що весь час мого викладу їв мене очима. А я їм на те свого:

«Мої панове, та я ж говорю до вас по руському».

Старші учні, я бачу знову сміються, поглядаючи в бік Петрова. Цього йому було вже забагато і він під тихий сміх задніх рядів кидас

залю. За якийсь час знову до неї повертає і, послухавши, що я говорю, вдруге її залишив і вже більше не з'являвся.

Другий професор-москвин Францев весь час мого викладу сидів з низько похиленою головою і не подавав найменших ознак своєї присутності. Бачучи, з якою увагою слухала аудиторія вигадану «німцями та Грушевським» українську мову, я, поглядаючи на сиву голову цього забрівшого між чужі люде московського емігранта, почував, як мене проймав ширий жалі до цієї людини.

По викладі розпочав самий концерт, під час якого вже слово «Україна» разом із згуками кобзи залазило кожному до вуха, а може й до серця, незалежно від того, чи того хто хтів чи ні. Думається мені, що і професорові-москвофілові, що в час самого концерту трохи злягоднів, мабуть і по моїм від'їзді з Мукачєва, ще довго вчувалася «руська» кобза та «руські» пісні. Коли справжній москвин, висидівши майже весь концерт з опущеною головою, все ж час від часу «снісходительно» кидав мені пару «чемних» оплесків, то цей москвофіл, що так шматував очима моє тіло, — не «удостоїв» мене найменшою ознакою своєї уваги. Та концерт висидів до кінця, не зважаючи на можливу душевну муку, котру як ренегати, мусів гостріше відчути, слухаючи пісень українського народу, до якого і сам належав.

На загал кажучи, концерт слухався з великим зацікавленням при абсолютній тиші підчас виконання. Кожда точка вкривалася меншими чи більшими оплесками.

По концерті йду до професорської і в московській мові дякую професора Петрова за ту працю, котру він поклав на організацію концерту.

— «Ето всьо пустякі,» — каже він, — «вот зачем ви гаварілі по малорусскі?»

— «А как же іначе я мої гаваріть, вєдь зєсь руссєво язика не панімают».

— «Да, но вєдь ми воспітиваєм учєніков в русском духе і преподаваніє у нас вєдьотєся на русском язикє».

— «Ах, так...»

В такім дусі поговоривши з Петровим, я ще раз подякував за турботи і попросив його на пам'ятку до спеціального «закарпатського» альбому написати своє прізвище, що й було зроблено, як ним так і де-якими іншими професорами.

З почуттям переможця виходив я з гімназії, радісно поспішаючи до знайомих українців, які, інтересуючись наслідками боротьби, вже на мене чекали. Та й як було не радіти. Бо ж в гімназії, де все українське опльовується, де звичайно українця, як то кажуть, не підпускають на гарматний стріл, де одним словом панує москвофільський дух — пощастило дати українського концерта та ще з таким «вещественним доказательством» окремішности українського народу, як його історична в піснях та думах оснівана — кобза-бандура.

Василь Гмець.

3 міжнароднього життя.

— Репараційні труднощі. — Англія та Індія. — Антибольшевицька конференція. —

Як відомо, Версальським договором покладає на Німеччину так звані репараційні обов'язки, себ-то обов'язок покрити всі збитки, що їх понесло населення сплюндрованих німецьким військом територій і взагалі збитки приватних людей та установ, що постраждали від війни.

Формуовані ці обов'язки в договорі остільки неясно та неозначено, що репараційна проблема на протязі кількох літ страшною марою висіла

над міжнародним після-воєнним становищем. Справа доходила до того, що німці цілком припиняли будь-які внески, а французи прикладали до німців так звані санкції, окупуючи німецьку територію то-що.

У 1921 році напружений стан річей було ліквідовано прийняттям так званого плану Дауса, згідно якому встановлено було загальну суму репарацій, розкладено було їх по ріжних квотах, означено, скільки якій державі має виплатити Німеччина репараційних внесків. Зарукою та забезпеченням взято було державні німецькі залізниці. Держава передала їх спеціальному акційному товариству, а самі акції дано було до рук спеціальному агенту Паркеру Жільбертові, американському фінансистові, що його наставлено було за згодою обох сторін для догляду за виконанням Німеччиною цілого репараційного плану. На перші роки для Німеччини було встановлено певні полегшення: зменшено квоту, організовано закордонні кредити то-що. Але з першого вересня 1928 року ці полегшення надають, і німці з цього терміну повинні платити повну суму репарацій, а саме по два з половиною мільярди золотих марок, з умовою, що половина цієї суми має стати складовою частиною німецького державного бюджету.

Три роки все йшло по доброму; німці акуратно робили умовлені поставки виробним матеріалом, так само акуратно платили вони і усі квоти, про що свідчив що-року фінансовий агент, приставлений до справи. Однак тепер, коли наближається термін, з якого треба вже буде платити повну суму репарацій, почалися нелади й тертя.

Фінансовий агент Паркер Жільберт, придивившись ближче до німецької державної господарки, прийшов до висновку, що сучасний розвиток німецьких фінансів не відповідає ні інтересам німецької економіки, а ні виконанню плану Дауса, про що й зробив заяву в своєму черговому рапорті. Цю думку поділяють не тільки контрагенти Німеччини, але почасти і впливові німецькі фінансові та політичні діячі. Газети вказують на те, що ті самі занепокоєння висловлювали свого часу такі люди, як директор німецького державного банку, німецький міністр закордонних справ і навіть міністр німецьких фінансів.

Справа в тому, що виконання плану Дауса залежить од того, чи платіжний баланс Німеччини буде активний, і чи цей актив буде рівний квоті, що її потрібно кожного року платити. Досі німецький баланс був пасивний, і квота покривалася позичками в Америці та Англії, чим і утримувався курс німецької марки на золотому паритеті. У дальшому, коли квота збільшується, позички можуть стати неможливими. Треба було б тому зменшувати державні видатки, збільшувати прибутки, збираючи таким чином відповідні валютні цінності у себе вдома. Замість того, однак, як на це вказує П. Жільберт, Німеччина, маючи сталий дефіцит державного бюджету, не зменшує його, а увесь час збільшує. Так, поточний німецький бюджет, порівнюючи його з бюджетом минулого року, у видатковій частині своїй збільшений на 600 мільйонів зол. марок і то з причин певних нових реформ, що, на думку агента, не у всьому виправдані.

Крім того, за останній час збільшується загальна сума закордонних позичок, зроблених окремими автономними землями, містами то-що, в такій мірі, що з 1926 року вони дійшли вже до 2,5 мільярдів. Цим зменшується можливість активного балансу, а тим самим і можливість вчасно і акуратно робити репараційні внески. Крім того, встає й питання, які обов'язки повинна буде в першу чергу виконувати Німеччина: чи платити по англо-американським боргам, чи покривати репараційні квоти?

Рапорт Паркера Жільберта, що прямо чи скісно ставить ці питання, але відповіді на них не дає, зробив велике враження у політичних та фінансових колах Європи та Америки. Біржа на нього відгукнулася значним зниженням відповідних німецьких цінних паперів. Наявної політичної реакції поки-що не видно. Правда, де-які органи з ворожої до Німеччини преси вказують на те, що вказані пакти, — особливо коли їх взяли в стосунку з піднятим питанням про знесення окупації надрейських провінцій, — говорять про те, що певні впливові реакційно-націоналістичні кола Німеччини змагаються повторити міжнародні заволоди, які

в'язані були свого часу з процесом повного обезцінення німецької валюти, але проти цього стоїть вже самий той факт, що тоді справа йшла про виплату репарацій самій Франції, а тепер ходить про інтереси всіх великих держав. Крім того, така гра була б небезпечною та марною ще й тому, що в руках заінтересованої сторони знаходяться всі акції німецьких залізниць, а їх цінність така велика, що може покрити собою повну суму встановлених репарацій.

Ближче майбутнє выяснить нам підклад цілої справи та міжнародний відгомін її. Сьогодні поки-що можна констатувати лише те, що під фінансовим покровом на порядок денний стає велика політична гра, в якій поставлено великі політичні інтереси. Проскочив вже в пресі навіть і такий здогад, що до справи замішані не тільки німецькі реакціонери, що за їх спинами приховуються совітські ювілейні обличчя.

Творча державна праця англійської нації йде повільно, але непинно. Після того, як Британська імперія на наших очах без заколотів та революційних катастроф перетворилася у своєрідну англо-саксонську лігу націй, де вчорашні домінії стали абсолютно рівноправними суверенними державами, настає черга Індії. Досі ця колосальна країна була звичайною колонією в складі Британської імперії. На чолі її стояв віцекороль, залежний цілком од Лондонського уряду, а місцевий парламент грав роль лише дорадного органа. У 1919 році, коли віцекороль Монтегю заводив у Індії перші основи конституційного ладу, англійським урядом було проголошено, що через 10 літ, себ-то в 1929 році, буде скликано спеціальну «індійську» комісію, метою якої буде выяснити потрібні зміни в конституційному законі. Консервативна англійська влада не стала вичікувати, щоб минуло означених 10 літ, а вже тепер довела до відома англійського парламенту та індуської опінії, що таку комісію складено. Комісія має своїм завданням выяснити, в якій мірі потрібно зараз встановити в Індії принцип парламентського режиму, відповідальної перед населенням влади, однопалатної і двохпалатної системи і т. и. До Комісії ввійшли члени англійського парламенту та палати лордів, що належать до різних партій, а головою її став один з видатних лібералів Джон Саймон, — усі англійці. Цей останній факт викликав велике незадоволення в індуських політичних колах, що могло стати великою перепоною працям комісії. Тому віцекороль Індії, Ірвін, розпочав пересправи з різнанатними індуськими політичними угрупованнями та окремими видатними політичними діячами, выяснюючи їм, що інакше статися не могло. Комісія має чисто парламентський характер, і юридично не можна було до неї завести індусів, бо в англійських палатах, коли не рахувати єдиного депутата — комуніста Саклатлаву, — індусів немає. Що-ж до фактичної праці індусів в Комісії, то вона бажна і необхідна. Після цих пояснень цілий ряд представників індуських номірованих партій дав свою згоду на співпрацю з англійською комісією; з радикальними ж національними угрупованнями, як прихильники відомого Ганді та так звані «сварожисти», зговоритися поки-що не пощастило. А втім «Times» сподівається, що більшість індуських політичних угруповань стане на боці англійської влади і прийме участь в працях Комісії. Комісія має негайно вийхати до Індії, а свою працю сподівається остаточно закінчити на протязі майбутніх двох літ.

У Газі відбулася кількиденна конференція Міжнародного Союзу боротьби проти 3-го Інтернаціоналу. По пропозиції своєї юридичної комісії, до складу якого входили правники з європейськими іменами, конференція одностайно ухвалила таку резолюцію:

— Конференція Міжнародного Союзу боротьби проти 3-го Інтернаціоналу констатує, що програма 3-го інтернаціоналу, яку він з

колосальними зусиллями за допомогою грошей російської совітської влади змагається перевести у всіх державах, має своєю метою розклад адміністративного апарату, призначеного на охорону правного ладу у всіх державах. Конференція звертає увагу всіх урядів та парламентів на злочинний характер цієї програми, закликаючи їх до того, щоб вон вжили всіх необхідних заходів, аби зробити неможливою кожен спробу переведення вказаної програми.

У конференції взяли участь 18 європейських і не-європейських держав.

Observer.

Процес у пресі

З Французької преси

Зараз подати читачам, що писала французька преса про процес і як освітлювала вона не тільки самий процес, але і загально нашу національну справу, — просто не маємо змоги, бо писано таку масу по всіх газетах та по всіх журналах — тижневиках чи місяшниках. Мусимо сконстатувати тільки, що справа України і її змагань до самостійності французькою пресою винесена на порядок денний у всій її широті. Процес Шварцбарда був для цього претекстом.

Маючи на меті в майбутньому зробити повний огляд закордонної преси з нагоди процесу, який безперечно займе багато місця, зараз обмежимося тільки тим, що одмітимо де-які статті та замітки, що появлялися під час процесу у франц. пресі.

* * *

Габріель Альфо, директор газети «Comœdia», в числі за 19 жовтня с. р., написавши досить велику статтю про совітську пропаганду, ставить адвокатуві Анрі Торесові такі запитання:

1. Чи правда, що метр Анрі Торес, адвокат убійника Шварцбарда, згодився обороняти останнього в умовах, які не можна назвати нормальними?

2. Чи правда, що сума в два мільйони франків була видана на руки певної групи — без росписки і без обов'язку давати відчит про ужиток цієї суми — не тільки для того, щоб на суді предстали певні свідки, але й для того щоб і свідчення їх і захист супроводилися кампанією в пресі в напрямі оправдання убивці та в напрямі оплямовання пам'яті Петлюри, якого безборонного підступно вбито в Парижі, де він жив спокійно, одійшовши від справ.

3. Чи правда, що розподіл субсидій вже розпочато в салі суду?

4. Чи правда, що кілька політичних газет вже принципово погодилися і готові дати свою допомогу — не без винагороди — тим, для кого клієнт метра Анрі Тореса є дуже дивним символом, але ж символом?

Ми чекаємо відповіді на ці питання, і метр Анрі Торес — в межах наших законів що-до преси — має перший слово.

На це Габріель Альфо отримав приватний лист від А. Тореса, який був уміщений в «Paris Matinal» за 20 жовтня 1927 р. Цей лист, як твердить п. Габріель Альфо в числі за 22 жовтня «Comœdia» пере-

кручений, не дає відповіді на поставлені питання, а є просто звичайною лайкою, перемішаною з погресами. Отже, Гарієль Альфо обмежується лише тим, що констатує факт недачі відповіді і готовий стати до суду з адвокатом Анрі Торесом.

«La Revue Diplomatique» за жовтень місяць ч. 2.050 в політичному огляді, підписаному п. Емілем де Фремері, наводить такі рядки:

«Пропес Шварцбарда, жида, що вбив гетьмана Петлюру, знову притягає увагу до України, де відбулися великі події кілька років тому. Посол совітів, який шойно нас покинув, заграв на цій нещасній території роллю, яку не можна забути. Маючи доручення привести цю провінцію до покори совітам, провінцію, яка завжди жила спогадами про свою незалежність та мріяла скинути з себе чуже ярмо, п. Раковський втпив повстання України в її ж крові. Україна, яка спочатку з Скоропадським, а потім з Петлюрою пробувала визволитися, була подолана. Для Москви ходило всіма способами, хоч би і кривавими, утримати цю житницю для цілої Росії, цю країну, що єдина могла б завдяки своїй урожайности врятувати Москву від упадку. Коли б Україна вирвалася би з під диктатури Москви, щоб лишалося останній в заміні? Власне це міркування пояснює те непохитне рішення Москви затримати за всяку ціну найбагатшу країну ССРСР, так само яким став і те, як безжалісно подавляли большевики всякі спроби повстань на Україні. Сучасний процес знайомить тих, хто ще не знав, з тими страшними погромами, що відбувалися на Україні: але поруч з погромами, що робилися, було і масове винищення українських повстанців. Населення тримано в покори завдяки терору, але воно завжди готове знову повстати. Приклад Польщі, Фінляндії, балтійських держав, що відновили своє незалежне існування, після довгої неволі, чи ж цей приклад не підтримує плекану в серцях українців віру й надію на визволення? Як що ми не помиляємося, то ця віра вийде з суду ще більшою і святий вогонь, що перешкоджає народам вмерти, ніколи вже не згасне в душі українців».

п. П'єр Вайс в газеті «Rouerque» з 28 жовтня містить велику статтю про процес і про «всесвітнього громадянина» (citoyen du monde) Шварцбарда, як висловлюється автор. В цій статті автор пише:

«Цей російський жид, який до речі сказати був засуджений за крадіж у Австрії і якого ми прийняли, не мав жадної причини убивати Петлюру. А тим більше не мав він підстав убивати його у Франції...»

Говорючи про оправдання убивці, п. П'єр Вайс каже:

«Він власне був оправданий дякуючи не красномовству метра Тореса, яке в кожному разі було більше як балансоване красномовством метрів Кампінчі та Вільма, але тому, що світи революційний та жидівський рішили, що він буде оправданий і що потрібно, щоб він був оправданий.»

З бельгійської преси.

У бельгійському часопису «L'Horizon» з 29 жовтня 1927, що виходить в Брюселю, розміщено статтю п. Едуарда Гюїсманса написа-

ну після оправдання Шварцбарда. Вона остільки цікава і колоритна, що не можемо не подати її в перекладі нашим читачам.

«Як що п. Шварцбард виявив тонке задоволення, почувши в комісаріяті поліції, що гетьман Петлюра вмер від його руки, то його очі заблищали з неменшою радістю, почувши, як старшина присяжних Сени заявив, що обвинувачений — себ-то він, Шварцбард. — зовсім не є винний ні в убивстві, ні в підступі, ні в якому іншому злочині чи проступку, навіть невинний в ношенню забороненої зброї.

«Res judicata pro veritate habetur», — говорили мудро в давні часи, можливо, з долею іронії.

«Я не з тих, що репетують і кричать про соціальну загибель тоді, коли автор якогось чину, що законом визначається, як злочин, — вислизав від покари з причин порядку психологічного. Суд присяжних утворено для того, щоби усталити найвищу справедливість, вільну від судового формалізму, — і порядні люде, що його складають, як що вони й не всі є орлами, виносять їхні присуди з великою доброю вірою. Може вони іноді занадто вже жалісливі, до страждань убивці, — це можливо, але це торкається тільки їх. Я говорю, звичайно, про парижських присяжних, бо їхня зворушливість всім відома, а не про наших добротливих бельгійських присяжних, що відмовляються розуміти нюанси запалу і які надзвичайно гостро висувають на найвищий жабель захист шкури кожного прети індивідуального насилля, будь воно іспіроване коханням, чи ненавистю, чи ревностями, чи помстою чи будь якою з тих великих сил, яка часом володіє людиною і його волею.

«Оправдання, яке вважається представниками коронного суду як ганьба, як соціальна катастрофа, часто робить більше добра, ніж лиха, і в кожному разі, це ще не є зле. Як що «покривджений» чоловік забиває об'єкт свого кохання чи свого суперника, і як що присяжні, сере яких парубки дуже рідкі, його оголошують невинним, тим гірше. Бо розважна людина, очевидно, не буде робити стільки галасу і спокійно носитиме свої роги. Трохи поблажливо-сти і розуміння — це істотна річ для всіх епох.

«Але коли потрібно схвилюватися, почувши про оправдання, що означає порушення нравів і ослаблення необхідної карі, — то це як раз є випадок, що трапився з п. Шварцбардом, політичним злочинцем. Трудно не бачити тут руку совітів, п. Шварцбард не ховав своїх поглядів, він є анархистом, большевиком і він готовий вчинити всім буржуа всіх країн те саме, що він вчинив гетьману Петлюрі. Натурально, є й мотив погромів, і, як здається, суд присяжних Сени занадто зворушився, чуючи про них. Описували страдання українських жидів в надзвичайних страшних фарбах. Ми не можемо не співчувати, розуміється, але не можемо не залишити частину нашої чутливості і до жертв большевизма, а так само, — як що дозволено ще говорити про це, не боючись, що скажуть про вас, як про людину, що не знає, як поводитися, — і до жертв війни. В Бельгії та на півночі Франції були насилля і вбивства, але ні жертви самі, ні їхні родичі не помстилися на тих, що відповідають за ці злочини. Колись молодий чоловік вдарив по лицю одного з земляків тих, які винні в цих ексцесах, і який був на офіційному посту в Брюсселю. Його було засуджено трибуналом. Сьогодні, як хтось ризикне у Франції чи в Бельгії на насильницький жест чи занадто жвавий напад проти якогось чільного представника нації, що робив на протязі п'яти років найгірші речі, — то цього добродія публічна опінія не оправдає, і, гадаю, безповоротно засудить. Але п. Шварцбарда оправдано.

«На думку приходять інші порівняння. Молодий росіянин у Варшаві стріляє до одного з провідників большевицьких, який ви-

нищив цілу його родину. То цього молодика негайно засуджують на доживотню каторгу.

«Безперечно, не треба прив'язувати великої ваги окремому випадку і треба зважати на окремі сантиментальні моменти в кожній справі. Присяжні Сени бачили в обвинуваченому-чужинцю — особу, що заслужила військовий французький орден, а це вже колосальний аргумент в грі захисту, цей останній аргумент був представлений вогнево, краномовно, — така постановка була добре підготовлена. І цілком можливо, що присяжні не вхопили політичний бік справи, а можливо теж, що вони вросто хотіли цього уникнути, — на що вони мають право. Але ми власне звертаємо увагу на цей бік, на бік політичний. А він є тут безперечний і очевидний. Большевицькі злодіяння тушуються і зникають під погромами. І про тиранію Москви над Україною і над Грузією — зовсім не говориться. І тому виходить що єдиний кривавий політик — це нещасний Петлюра. Люде з Заходу зробили би помилку, коли б як раз так поставили справу. Бо вони готують зброю до рук своїх же ворогів».

3 грузинської преси

В одному із грузинських органів партії нац.-демократів, що видається в Парижі, в числі за листопад ц. р. газети «Мааулішвілі» («Патріот») уміщено статтю редактора Ревазі Габашвілі про висліді процесу Шварцбарда. В цій статті між иншим говориться:

«Недавно в Парижі судили вбийника українського вождя Петлюри жиди Шварцбарда, і несподівано його виправдали. Цей процес з надзвичайною очевидністю підтвердив той факт, що могутній визвольний рух 35-мільйонного українського народу — по-перше це є ясна і непорушна істина, а по-друге, що цей рух мусить неминуче закінчитися відбудовою незалежності України. Але поруч із цим величним явищем, процес викрив ще й стару ту правду, що «для присяжних закони не писані».

Правда, підтвердилося, що на території України, як і на теренах всієї Росії, і в часи царизма, і російської революції і большевизма завжди мали місце страшні жидівські погроми, бо жиди являлися тими «betes noires», на яких скидалося відповідальність за всі нещастя. Але процес цілком нас переконав в тому, що вождь України Петлюра боровся проти погромів і проти погромщиків всіма засобами, які мав в своєму розпорядженню в ту страшну добу національної і горожанської війни, в добу анархії і безкочечних народніх заворушень.

Не дивлячися на цю знов таки ясну істину, виписані зо всіх кінців світу жиди, «плача і ридая», доводили, що кривава рука кримінального вбийника Шварцбарда, що підійнялася не без інспірації московських большевиків на Петлюру, «взяла кров» жидівського народу убивством Петлюри.

В цьому процесі всі симпатії і старання як большевиків, так і всіх росіяні були направлені виключно на те, щоб дискредитувати український національний рух, а не на те, щоб захищати жидівські інтереси, бо ж жидівські погроми вигадані лише росіянами і вони є лише російським національним явищем. Щоби поховати справу визволення українського народу росіяне готові об'єднатися хоч би й з чортом. І помилка жидів на цьому процесі полягає іменно в тому, що вони захищали російську тезу, тезу свого історичного кривавого ворога, проти того народу, який, як і жиди уярмлений і позбавлений волі. Справджується російське прислів'я: біда глиняному глечикові, що падає на камінь».

З п р е с и

«Діло» ч. 250 подає цікаву звістку, що відомий жиїдвський письменник Шолом Аш цими днями приймав у себе Шварцбарда. З приводу цього «Діло» пише:

«Великою є сила расової крові, що б'є в голову навіть тим, які головою працюють. Чи можна уявити собі, щоби визначний письменник якої іншої нації складав поклін людині з таким минулим, як Шварцбард, і за такий учинок?»

* * *

В ч. 231 «Діла» ж знаходимо надзвичайно цікавий передрук з Харківського «Комуніста» інтерпеляції якогось Дикого до уряду УССР. Зміст її остільки інтересний і остільки несподіваний по своїй одвертості, що переказуємо його дослівно.

«Увагу всього світу з'осереджено по Радянському Союзу, — буржуазні держави одверто ставляться вороже, імперіялістична Європа загрожує війною, разом з тим дужче і ясніше чувається голос опозиції.

«Все це вимагає від державних установ зі свого боку, кажучи російською мовою: «произвести оценку ценностей» і остаточно вирішити, чи дійсно той шлях, якого додержується зараз наша державна політика, приведе Україну до кращого життя, чи може, ураховуючи труднощі сучасних обставин що-до виконання всіх завдань, накреслених нашим політичним програмою, та наслідки, які зможуть повстати при зміні політичної ситуації, доцільніше буде всю увагу і всі сили скерувати на виконання цих завдань, які найбільше відповідають сучасному менту і які для України складають найголовніше чергове завдання.

«Імперіялістична війна дала нам багато прикладів, які свідчать, що в часи небезпеки класові суперечності забуваються, а з особливою силою виступає національне почуття. Революційний досвід також доводить, що національна єдність не втрачає сили ні при яких умовах.

«Чи можемо ми похвалитися нашим національним почуттям та нашою національною єдністю? — Ні. Звідки вони можуть взятися, коли весь час ми були під гнітом, який довів нас до того, що ми стали цуратися свого українського походження. Чи допоможе нам у цій справі комуна? — Також ні, бо комуна стоїть на ґрунті інтернаціоналу, а двом богам, як кажуть, служити не можна (скрізь підкреслення наше).

«Мовна українізація, що проводиться зараз, не може відбити всю нашу істоту, всю нашу природу українську. Звідси виходить, що ми, як окрема нація, не маємо свого лиця тай не будемо мати. А жаль...

«Справді маленька Греція мала щастя жити й розвиватися

на ґрунті національному і через не залишила віковичний слід у історії, а сорокомілійонна нація повинна розпорозитися в інтернаціоналі, ні чим себе не виявивши. Отакі міркування примушують мене подати на розгляд Р.Н.К. це запитання. Дочекалися ми своєї української влади, але виявити свою національну природу нема як, бо весь час приходиться пильно стежити за тим, що сказав Маркс, як навчав Ленін та разом з тим пересаджувати на свій український ґрунт усю західну культуру, усю індустрію.

«Чи невжеж наше щастя полягає в тому, щоб жити головою Маркса, керуватися вказівками Леніна та хапати вершки західної культури, додаючи до неї по змозі своїх гудзиків?»

«Чи вжеж наше завдання працювати по готових шаблонах та трафаретах?»

З приводу цієї інтерпеляції співробітник «Комуніста» Ф. Таран забірає слово і між иншим пише таке:

«Це свідомий шлях зривання нашої обороноспроможности країни, це провокаційне зривання мобілізації мас на фронті соціалістичного будівництва. Ці непмансько-куркульські елементи, що намагаються посіяти серед трудящих мас сумніви щодо шляхів радянської влади, особливо нині в умовах загрози війни, мусять зустрінути з нашого боку не роз'яснення, не дискусію. З цими елементами ми мусимо вести розмову через відповідні органи охорони республіки.»

Як бачимо з вищенаведеної інтерпеляції, як і з поданої уваги газетярського чекіста Тарана, большевицьким можновладцям є над чим сушити голови.

* * *

Останні події в комуністичній партії, викликані звільненням з Виконавчого Комітету, Комінтерну та з комуністичної партії цілого ряду опозиціонерів — знайшли живий відгук на Україні. Та коли на Московщині комуністи взяли себе за чуба з-за партійного програму, — на Україні вони сваряться ще й з приводу національно-державних стремлінь українського народу. Тут опозиція знаходить підтримку ширших груп передусім української інтелігенції, бо вона все голосніше виступає проти московського панування над українським народом. Це не може не турбувати Москву і вона через своїх агентів вживає необхідних засобів до як найскорішої ліквідації української опозиції. Виконавцями її волі має бути Центральна Котрольна Комісія КПБУ, яка, як пише «Руль» ч. 2086, і признала за неможливе терпіти дальше існування української комуністичної опозиції, а то з таких міркувань:

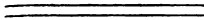
1. Опозиція підтримує українських сепаратистів.
2. Праця опозиції підриває престиж України, особливо в Польщі.
3. Навколо опозиції концентруються цілком певні контр-революційні елементи».

Через те:

«Шумському запропоновано негайно розпустити всі опозиційні «ячейки», і підпорядкуватися директивам партії. В противнім разі він буде звільнений з Центрального Комітету».

Відомий оборонець окупаційної влади на Україні, секретарь КПБУ Каганович на конференції робкорів заявив, що

«Українська опозиція далеко небезпечніша від московської, бо серед неї існують течії, що стремлять одірвати Україну від совітського союзу і приєднати її до Польщі. (?)!».

Хроніка.

На українських землях.

На Волині, Холмщині, Підляшші та Поліссі.

— Рух до об'єднання з різних місць Волині нас інформують:

Скрізь, як серед селян, так і серед інтелігенції бере гору думка, що досить сваритися і ділитися, що треба усім українцям об'єднатися в одну міцну родину, як це було в 1922 році. УНДО, Сель-Союз, радикали і всі безпартійні українці, що стоять на національному ґрунті, схилиються йти одним фронтом. Навіть «низи» сель-робів, які довідалися нарешті, кому служать їхні провідники, починають потроху чувати потилиці: «з своїми, з братами, йти краще, ніж з Москвою». («Нарід». ч. 35).

— Ювілей рівенської «Просвіти». В біжучому році т-во «Просвіта» в Рівному святкує десяту річницю свого існування. Урочисте святкування ювілею відбудеться в Рівному 21 листопаду б. р. Рада т-ва «Просвіта» запрошує всі українські організації цілого краю й громадян взяти громадну участь у святі, щоби таким чином свято це сталося одночасно маніфестацією української єдності та національної свідомості. («Новий Час». ч. 128).

— Провал українців. На виборах до міської ради в Холмі українська листа ч. 13 провалилася. Довели до цього сель-робів, які роздавали селянам картки ч. 6 комуністичної

листи під назвою ППС — лівиця та професійні союзи — й казали, що це число української листи. («Нарід» ч. 35).

В Галичині.

— Свято на честь М. Шашкевича. 8-го листопаду філія т-ва «Просвіта» на львівський повіт урядила величаве свято на честь свого покровителя М. Шашкевича. Воно почалося соборною панахидою в Преображенській церкві при численній участі духовенства та величезної маси народу. По панахиді відбувся в залі «Народнього Дому» великий концерт, на якому серед численної публіки був присутній і митрополит Шептицький. («Новий Час». ч. 127).

На Закарпатті.

— Нове джерело нафти на Закарпатті. Ціле Закарпаття багате на різноманітні земельні багатства. Зокрема багате воно і на нафту, як в деяких місцях, як от коло села Волосняки (біля Ужока) нафтова ропа аж поверх випливає («Русское Слово». ч. 38).

Газетні звістки.

— Чи це можливо? Як подає «Руль», совітська влада наказала розібрати Київські Золоті Ворота для... наукових розслідув. Золоті Ворота — це одна з найцінніших пам'яток Києва. Просто не хочеться вирити, щоб навіть большевики поспішили цю пам'ятку порушити. («Новий Час». ч. 127).

— Смерть чекіста. В Юзовці загинув відомий одеський чекіст Аксеньєв, який брав діяльну участь в Одеській чека. Причини смерті не зовсім вияснені, але офіційно повідомляється, що він згинув в наслідок отруїння. («Рувль», ч. 2115).

— Український театр. Під цей час на Україні функціонує 16 драматичних театрів в тім числі вісім державних та три державних опери. Крім того нараховують 13.000 українських драматичних гуртків з 70.000 учасниками та чимало драматичних шкіл. («Дні», ч. 1230).

— Українська школа на Уралщині. 42-77 число «Червоної Газети» подає відомості про відкриття першої української 4-х комплектової школи імені Т. Шевченка на хуторах Троїцького району Уральської області. Відкриття першої української школи для майже сотні тисяч української людности Уральської області мабуть являється великою подією, бо вони за це відкриття аж звернулися з спеціальною подякою до Наркомоса РСФСР Луначарського. Очевидно «самовизначення народів» в совітській політиці має один зміст в УССР, де навіть цигане — «асирійці» скоро мабуть виділені будуть в окрему «республіку», а інший — в РСФСР де сотні тисяч і мільйони української людности лишаються без української школи та засуджені на саму безоглядну русифікацію. Большевини добре бачать негаразди в національній політиці своїх сусідів і вміють добре про них галасувати на весь світ, про «гаразди» же народів в самій РСФСР в совітській пресі — «на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує...»

— Скільки українців на Північному Кавказі. «Червона Газета» — краєва газета Української Секції Північно-Кавказського Крайкому ВКП (б), з 27 жовтня

с. р. ч. 42 (77) подає відомості про дані Всесоюзного перепису на Північному Кавказі. За цими даними загальна кількість населення становить 8.363.491 чол. із них українців 3.106.825 чол., росіян — 3.841.063 чол. По окремих округах українців розподіляються так: Армавірська округа — 305.126 на загальну кількість 927.392; Донецька (центр Міллерово) — 206.520 на заг. кількість 374.710; Донська округа — 498.287 на заг. кількість 1.132.270; Кубанська округа — 915.1402 на заг. кількість 1.488.411; Майкопська округа — 9.4322 на заг. кількість 330.135; Сальська округа — 207.195 на заг. кількість 471.890.; Ставропільська округа 245.755 на заг. кількість 727.585; Сунженська округа — 2.522 на заг. кількість 34.888; Таганрозька округа — 191.771 на заг. кількість 268.394 Терська округа — 194.083 на заг. кількість 643.369; Чорноморська округа 103.922 на заг. кількість 291.437; Шахтинська округа — 70.686 на заг. кількість 540.376; Владикавказська округа — 3.981 на заг. кількість 78.346. Прозньєнська округа — 7.797 на заг. кількість 97.087; Адиґеє-Черкеська округа—86 на заг. кількість 75.133 Кабардино-Балкарська округа — 17.213 на заг. кількість 204.006; Карачевська округа — 2.834 на заг. кількість 64.613; Північна Осетія — 10.301 на заг. кількість 152.435; Черкеська округа — 1.375 на заг. кількість 36.996; Чечейська округа — 1.232 на заг. кількість 309.860.

Під час статистичного перепису «Червона Газета» одержувала писані скарги від українців Кубані та Чорноморської округи, що в багатьох станицях та селах переписувачі порушували інструкції центру і записували українців «руськими». Таким чином відомості перепису про кількість українців не є зовсім точним, як зазначає сама Газета.

Т. О.

Серед укр. еміграції.

В Чехії.

— Доклади про процес 12 листопаду в Празі і 13 листопаду в Подєбрадах обдулися прилюдні виклади проф. Ф. А. Яковлева на тему: «Вбивство С. Петлюри перед судом присяжних Парижу».

— Включення укр. високих шкіл в ЧСР в штати відповідних міністерств. По відомостям одержаним з офіційних джерел з 1 січня 1928 р. Український Університет та Український Педагогічний Інститут в Празі переходять у завідування Міністерства Освіти. Кошти на їх утримання включаються в бюджет цього міністерства. Так само Українська Господарська Академія в Подєбрадах переходить у завідування міністерства земельних справ та хліборобства і буде утримуватися на бюджет цього міністерства. Перевод українських високих шкіл з надзвичайного тимчасового бюджету міністерства закордонних справ на постійні бюджети міністерств освіти і хліборобства свідчить про те, що наші високі школи не будуть зліквідовані, а будуть працювати й далі.

— Культурно-національні потреби українського населення на північному Кавказі. На таку тему відбувся 1 листопаду доклад п. К. Плохого в Громаді Кубанців у Празі:

Основні положення
1. Північний Кавказ, за виключенням частини, заселеної горцями, є український край.

2. Національна свідомість українського населення досить замітно пробудилась тільки на чорноморській частині Кубані і ледве-ледве починає пробуджуватись по інших частинах краю — на Ставропольщині, на Терщині, на Чорноморщині й на лінійній частині Кубані.

3. Росіяне, як там, в краю, так і тут, на еміграції, помітили розвиток української національної свідомості і всякими способами силкуються перешкодити цьому процесові.

4. Російська совітська комуністична влада юридично предоставила українському населенню Північного Кавказу повну можливість користуватися українською культурою і творити культурно-національні цінності, але фактично вона не тільки не помагає місцевому українському населенню розвивати свою національну культуру, а навпаки — свідомо шкодить цьому.

5. Не дивлячись на всякі труднощі та перешкоди, український культурно-національний рух і національна свідомість українського населення на Північному Кавказі ростуть.

6. Національне відродження українського населення Північного Кавказу в своєму розвитку буде проходити, приблизно, ті основні стадії, як це було в Галичині.

7. Чорноморська частина Кубані і зокрема Катериноград будуть аванпостами в справі національного відродження й поширення української культури на Північному Кавказі.

8. На Північному Кавказі буде вестися завзята національна боротьба поміж росіянами й українцями. Тому розвиток української національної свідомості й української культури на Північному Кавказі неминуче стане зв'язаним з боротьбою за присвоєння населенню краю, й зокрема Кубані, певно визначеного обсягу політичних прав.

9. Тільки власними, місцевими, силами ми досягнемо культурно-національного відродження краю.

10. Ми, емігранти, можемо чимало сприяти справі культурно-національного відродження краю.

Цікавий доклад, побудований на багатому фактичному матеріалі, взятому з совітських джерел, викликав серед численних присутніх жвавий обмін думок щодо стану та значіння східно-українських земель в проблемі національно-державного будівницт-

У Франції

ва України. Особливо цікавістю відзначалася промова п. ген. Омельяновича-Павленка (старого), в якій з'ясовано першорядне, бо навіть стратегічне, значіння Північного Кавказу для оборони самостійності України. Рівно ж велику увагу викликали виступи представників білорусів та горців Північного Кавказу, які підкреслювали спільність пляхів та мети цих народів з Україною та закликали до творення реальних форм співпраці на еміграції по зразку об'єднання, яке створено у Франції представництвами народів, загрожених російським імперіалізмом.

Т. О.

В Італії.

З життя українців в Римі. 13 листопаду б. р. відбулися в Римі під головуванням А. К. Ржепедького пленарні збори української колонії в Римі. Метою зборів було заслухання доповіді М. Бремліва на тему: «Процес Шварцбарда і українсько-жидівські взаємовідносини».

Переповівши хід процесу і подавши значний документальний матеріал, докладчик виставив головною тезою, що ганебне поводження на процесі представників жидівства є позиція відірваних від автохтонного жидівського населення елементів і не характеризує собою настроїв жидівських мас на Україні що-до української державности.

Після довгих і гарячих дебатів, під час яких було сплямоване ганебне поводження провідників жидівства, а особливо Сльозберга і Тьомкіна, більшість схилилася до апробації тези докладчика.

Підчас дебатів зачеплені питання української державности і майбутньої української політики і гарячі відгуки присутніх на ці питання показали, що тісний зв'язок з ідеєю української самостійности і тверда віра в її шкоре здійснення живі і сильні в самих найдальших закутках української еміграції.

— Український Університет в Празі на святі М. Бертело в Парижі. На запрошення Комітету по організації свята М. Бертело в Парижі 23-27 жовтня б. р. Український Університет в Празі вислав свого делегата, ректора У-ту, проф. Колессу Ол., який прибув до Парижу і приймав участь у святі разом з численними делегаціями з цілого світу. На урочистому засіданні в Сорбонні, 24 жовтня проф. Колесса подав Комітетові адресу від імени сенату У-ту. Адреса, артистично виконана державною друкарнею в Празі, мала слідуючий зміст:

«Пантеон Франції з'єднав знов уми і серця цілого культурного світу в одно центральне, ясне огнище, якому ім'я — Марселен Бертело — велетень світової науки, Немов отворилася його домовина і він з'явився серед своїх прихильників, представків усіх націй, що благословляють монументальні висліди праці великого сина Франції. В осіянному славою Пантеоні чується немов шум могутніх крил геніїв. Це кружляє над домовиною свого великого брата плеяда творчих духів, не лише споріднених із славним хеміком духів учених, яких веде Лявуазьє, але й духів усіх тих блискучих мистців духа і слова, яких смертні тіла спочивають під склепіннями Пантеону Франції, а яких безсмертні твори увійшли до інтелектуальної скарбниці цілого людства. Пам'ять усіх тих велетнів науки й мистецтва піднімає інтелектуальних представників усіх націй на ті недосяжні висоти, до яких не долітає ні злоба дня, ні відблиски погашеної недавно світової пожежі. На тих незайманих височинах, в чистій атмосфері науки почувують себе інтелектуальні робітники усіх народів, по вислову українського поета, «синами сонця правди», членами однієї великої всесвітньої інтелектуальної сем'ї і йдуть у шляхетній емуляції

на зустріч ідеалам людства. Тому сонцю правди і науки поклоняється і український народ. Таким почуванням дає тут свій вислів і Український Університет у Празі.

Честь і слава творчому генієві Франції».

За Сенат Українського Університету — ректор проф. О. Колесса.

— П о ш у к у ю т ь. Фоліш-няк Павло (3, Rampe du Pont-Courbevoie. Seine) шукає і просить подати адреси п. п. Шпортія Опанаса, Шмондія Федора та Білінського Петра.

Лист до Редакції.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Не відмовте в ласкавості вмістити на сторінках шановного тижневика наступного листа:

Не маючи змоги особисто подякувати всіх тих, хто так чуло відгукнувся на смерть моєї дружини та прийняв участь в похороні, цим шляхом складаю свою сердешну подяку — а зокрема всім бойовим товаришам по армії і «Залізному Стрільцю», що не покинули мене в тяжку для мене хвилину.

З пошаною

О. Удовиченко (-)

генерал хорунжий Армії УНР.

3. XI. 27. Париж.

До Української Еміграції у Франції.

Кожен з нас, кого доля після тяжкої боротьби за визволення батьківщини поставила в необхідність добувати кусок хліба на чужині, не раз відчув, «як то тяжко той насущний люде заробляють». Чужі серед чужих, часто самотні серед своїх, необ'єднанні, розпорошені, ми не маємо ніде ні притулку, ні захисту.

Ми молимося: «Не попусти, Господи, померти на чужині!»

Та ще не одна наша могила останеться на чужій землі, як вже зосталась і в Польщі, і в Німеччині, і в Чехословаччині, і тут у Франції.

А скільки перетерплює невилний вигнанець біди й злиднів під час нужденої праці? А прийде хвороба або каліцтво чи хоч би безробіття? А часом помер хто, то й поховати нема за що. Провести в останню дорогу нема кому, хреста поставити...

Хто порадить, хто pomoже, до кого йти, кого питати?

Наша еміграція майже цілком складається з військових. Серед нас є люде, які вже інвалідами приїхали на працю. Становище їх особливо тяжке й майбутнє їхнє просто страшне. Бо трохи покалічені, зденероввані, виснажені, ці бувші військові найшвидше можуть опинитися в такому безпорадному стані, коли чоловік страчає й волю, розум і надію.

Не треба допуститися цього. Не сміємо чекати, поки нещастя впаде на когось хоч одного. Треба рятуватись. Треба заздалегідь дбати про організацію допомоги.

Товариство б. Вояків Армії У. Н. Р., що зорганізувалось у Франції, зміркувавши такі невеселі перспективи, постановило закласти спеціальний фонд для допомоги інвалідам, бувшим військовим Армії У. Н. Р.

Управа Товариства випускає цей заклик до всіх українських емігрантів, а в першу чергу до бувших військових і просить надсилати свої жертви на збільшення цього фонду.

Нехай ніхто, кому впадуть ці рядки перед очі, не зостанеться глухим на цей наш заклик. Хто багатший, хто живе самото, хай дасть

більше, бідніший хай дасть менше. Але дайте всі. Не гайте часу. Перша-ліпша днина може поставити кожного з нас перед нещастям власним або нещастям свого брата-українця.

Нам ніхто не pomoже, лише ми самі.

Голова Т-ва:

Генерального Штабу Генерал-Хорунжий. *О. Удовиченко*

Заступник:

Сотник *Чорний-Лучко.*

Секретар:

Сотник *Васил'ів.*

Член:

Сотник *Золоторенко.*

Скарбник:

Військовий Суддя: *І. Рудичев.*

Р. С. Гроші й речі просимо слати на адресу Скарбника Т-ва:

I. Rudicev, 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V-e.

Зміст.

— Париж, неділя, 27 листопаду 1927 року — ст. 1. *Б. Сокович.*
Завдання залізничної політики на Україні — ст. 3. *В. Ємець.*
На Закарпатті — ст. 9. *Observator.* З міжнароднього життя — ст. 14 — Процес у пресі — ст. 17. З преси — ст. 21. *Хроніка.*
На укр. землях — ст. 24. Газетні звістки — ст. 24. Серед укр. еміграції — В Чехії — ст. 26. В Італії — ст. 27. У Франції — ст. 28.
Лист до редакції — ст. 28 — Відозва т-ва б. воєнків Армії УНР у Франції — ст. 29.

ВЖЕ ВИЙШОВ і продається по всіх книгарнях

ЮБИЛЕЙНИЙ КАЛЕНДАР—АЛЬМАНАХ НА 1928 Р.

„Дніпро“

присвячений

ДЕСЯТИЛІТТЮ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.

Окладинка проф. П. Холодного.

Ціна 3 зол., з пересилкою 3.30 зол. Замовляти у накладні
«Українського Т-ва Допомоги Емігрантам з Великої України».

Львів, вул. Руська ч. 3 -111 пов.

У Франції набувати в книгарні

« Т Р И З У Б »

Ціна — 12 франків з пересилкою.

ЧИТАЙТЕ!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

Єдиний український незалежний часопис на Волині

Українська Громада

орган української національної думки.

Виходить раз на тиждень в неділю.

Передплата для заграниці на рік 2 америк. долари або їх
рівновартість в иншій валюті.

Адреса Редакції й Адміністрації:

Pologne. Poland. m. Luck na Wolyniu, Al. B. Chrobrego, 70.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1927 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1928 рік.

У Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр., на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В І Н Ш І Х К Р А Ї Н А Х :

	на 3 місяці	на один місяць
Чехія.....	60 кор.	20 кор.
Польща.....	12 зл.	4 злоти
Румунія.....	360 лейв	120 лейв
Німеччина.....	12 р. м.	4 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки.....	3 дол.	1 дол.
Канада.....	3 дол.	1 дол.

У Парижі набувати на всіх великих станціях метро і в кіосках, а також замовляти в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky — 30 E. 7-th Street, New-York City, 2) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av. Winnipeg, Man. 3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delca Veche, 7. Bucarest. 4) В Чехословаччині — П р а г а : F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil. П о д с б р а ї д и — Акадeмія, у п. Скубія. 5) В Польщі — W. Prychodko, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V).

Tél. Danton 80-03.

Поштова адреса: Для листів: Boîte postale № 15, Paris (XIII), France.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

КНИГАРНЯ « Т Р И З У Б »

має на складі великий вибір книг, нот, вишиванок, листівок, портретів і національних відзнак.

ЗАВЖДИ НА СКЛАДІ Є:

Студ. Вістник, військовий журнал «Табор», Літер.-Наук. Вістник, газета «Укр.-Нива», «Кобзарі» Шевченка, календарі, грам. укр. мови, читанки, атласи України, спогади, книжки франц. мовою про Україну, словники и т. и.

На вимогу висилається каталог складу і даються різні справки що до культурно-просвітньої праці.

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагус—Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косенко**

Le Gérant: M-me A. Perdrizet.